

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.42>

УДК 330.1:339.5

О. В. Пазиніч,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту та
міжнародних економічних відносин, Таврійський національний університет
імені В.І. Вернадського
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3108-8423>

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СУЧАСНИХ ТЕОРІЙ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

О. Pazynich,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Management and International Economic Relations,
V.I. Vernadskyi Tavrida University

HISTORICAL PREDICTIONS OF MODERN THEORIES OF INTERNATIONAL TRADE

У статті описується взаємозв'язок сучасних теорій міжнародної торгівлі, виділяючи їхні ключові риси та простежуючи еволюцію в історичному контексті. Теорії міжнародної торгівлі зазнали значного розвитку з плином часу, відображаючи зміну економічних ландшафтів і парадигм.

Відзначено, що сучасні теорії міжнародної торгівлі зазнали значного розвитку з моменту їх зародження наприкінці 18-го століття, започаткованих

у працях А. Сміта і Д. Рікардо. Теорія абсолютних переваг Сміта заклала основи, висвітливши переваги спеціалізації та поділу праці, підкресливши потенціал країни виробляти товари більш ефективно, ніж інші. Рікардо розширив цю концепцію теорією порівняльних переваг, наголошуючи на вигодах від торгівлі на основі відносних альтернативних витрат, таким чином виступаючи за необмежену торгівлю між країнами.

Підкреслено, що такі фактори, як колоніалізм, індустріалізація, технологічний прогрес і геополітичні зрушення відіграли ключову роль у формуванні теорій і парадигм торгівлі.

Нові теорії торгівлі з'явилися у відповідь на емпіричні дослідження, які суперечили деяким прогнозам традиційних теорій.

Досліджено появу нових теорій у XX-XXI століттях, зокрема: модель Хекшера-Оліна, теорія технологічних розривів Познера, теорія життєвого циклу продукту, нова теорія торгівлі, гравітаційна модель торгівлі, теорія конкурентних переваг Портера, глобальних ланцюгів доданої вартості, глобальних виробничих ланцюгів, нової торговельної революції. Ці теорії відображають економічні реалії, що змінюються під впливом технологічного прогресу, споживчих уподобань, глобального геополітичного ландшафту, зростання транснаціональних корпорацій, а також емпіричних спостережень за моделями та результатами торгівлі.

Результати дослідження показали взаємозв'язок між економічними теоріями та історичним контекстом, що пояснює складності динаміки світової торгівлі й дебати навколо торговельної політики та глобалізації.

The article describes the interconnection of modern theories of international trade, highlighting their key features and tracing their evolution in the historical context. International trade theories have developed significantly over time, reflecting changing economic landscapes and paradigms.

It is noted that modern theories of international trade have undergone significant development since their inception in the late 18th century, marked by the

works of A. Smith and D. Ricardo. Smith's theory of absolute advantage was a foundation for progressive economic theory, emphasizing the effects of specialization and labor division, emphasizing a country's ability to produce goods more efficiently than others. Ricardo extended this concept with the theory of comparative advantage, emphasizing the benefits of trade based on relative opportunity costs, thus advocating unrestricted trade between countries.

The article emphasizes that factors such as colonialism, industrialization, technological progress, and geopolitical shifts have played a key role in shaping trade theories and paradigms.

New theories of trade emerged in response to empirical research that contradicted some of the predictions of traditional theories.

New theories emerged in the twentieth and twenty-first centuries, in particular: the Heckscher-Ohlin model, Posner's theory of technological gaps, the theory of product life cycle, the new theory of trade, the gravity model of trade, Porter's theory of competitive advantage, global value chains, global production chains, and the new trade revolution. These theories reflect economic realities that are changing under the influence of technological progress, consumer preferences, the global geopolitical landscape, the growth of multinational corporations, and empirical observations of trade patterns and outcomes.

In general, the evolution of modern international trade theories reflects a combination of theoretical innovation, empirical observations, and policy relevance in response to the changing dynamics of the world economy.

The results of the study showed the relationship between economic theories and historical context, which explains the complexities of world trade dynamics and the debate over trade policy and globalization.

Ключові слова: міжнародна торгівля, теорії торгівлі, технологічний прогрес, розвиток, порівняльні переваги.

Keywords: international trade, trade theories, technological progress, development, comparative advantage.

Постановка проблеми. Теорії міжнародної торгівлі зазнали значних змін протягом століть, сформованих економічними, політичними та соціальними змінами. Сучасні теорії міжнародної торгівлі розвивалися протягом тривалого часу та намагалися пояснити моделі торгівлі, які спостерігаються у світовій економіці. На ці теорії впливали різні фактори, включаючи історичні події, технологічний прогрес, зміни в економічній політиці та емпіричні спостереження.

Розуміння історичного розвитку теорій міжнародної торгівлі дає уявлення про еволюцію економічної думки та допомагає дослідникам розробляти адаптивні моделі для пояснення та прогнозування реальної динаміки торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на появу нових теорій торгівлі, незмінною залишається актуальність і ґрунтовність класичних й неокласичних теорій торгівлі. Останні дослідження спрямовані на узгодження традиційних теорій із сучасними реаліями, визначаючи сфери збігу та розбіжностей між різними теоретичними рамками [4].

На думку Чоудхарі П., класичну та сучасну теорії міжнародної торгівлі не слід розглядати як взаємно суперечливі або протилежні теорії. Вони доповнюють одна одну [1].

У дослідженні Кумар В., Шарма С., Сехгал С. та Джахар Б. [3] розглянуто теорії міжнародної торгівлі та зроблено спробу пояснити зміну парадигми в теоретичній базі міжнародної торгівлі, а також підкреслюється циклічний характер глобалізації та її вплив на торговельні моделі.

Уддін Г.Е. узагальнив деякі з теорій торгівлі, які вважаються відомими у ХХ столітті та висвітлив триваючі дебати навколо ролі торгівлі у стимулюванні економічного розвитку в глобальній економіці [5].

Онищенко В. зазначає, що “торговельну політику держави лише частково можна пояснити наявними теоріями міжнародної торгівлі, оскільки значна роль у її формуванні належить рішенням, що приймаються на державному й міжнародному політичних ринках” [8].

Очевидно, що вивчення міжнародної торгівлі є багатовимірним, охоплюючи історичні, філософські та теоретичні перспективи. Важливо

підкреслити, що, хоча проведені дослідження детально характеризують відомі теорії міжнародної торгівлі, з огляду на динамічний характер економічного розвитку нашої країни та триваючий процес європейської інтеграції, існує потреба в додатковому аналізі передумов їх появи.

Метою статті є теоретичне дослідження особливостей формування сучасних теорій міжнародної торгівлі з точки зору їхнього історичного контексту.

Виклад основного матеріалу. Останні дослідження в міжнародній торгівлі все більше зосереджуються на історичному контексті глобалізації та моделях торгівлі. Вчені досліджують циклічний характер глобальної економічної інтеграції, визнаючи періоди розширення та скорочення міжнародної торгівлі протягом історії. Розуміння історичної динаміки торгівлі дозволяє краще виявити сучасні торговельні виклики та можливості.

Теорії міжнародної торгівлі сформовані на основі різних поглядів вчених, кожна з яких має власний набір припущень і наслідків. Ці теорії трансформувалися протягом століть у відповідь на зміну історичних подій, економічної філософії та емпіричних спостережень дослідників. Розглянемо найвідоміші теорії міжнародної торгівлі.

Меркантилізм (16-18 століття). Меркантилізм виник на початку Нового часу і домінував в економічній думці Європи. Теорія зосереджена на державному втручанні для стимулювання експорту та обмеженні імпорту з головною метою – накопичення дорогоцінних металів, зокрема золота та срібла. Нації вірили, що накопичення дорогоцінних металів через позитивний торговельний баланс є необхідною умовою для національного багатства і могутності. Тарифи, субсидії та колоніальні монополії використовувалися для стимулювання експорту, обмеження імпорту та отримання позитивного сальдо торговельного балансу. Меркантилізм виник у період колоніальної експансії та накопичення золотого запасу, коли нації прагнули збільшити експорт і обмежити імпорт для нарощування багатства.

Класичні теорії торгівлі (18-19 століття). Класичні економісти, зокрема А. Сміт, Д. Рікардо та Дж. С. Мілль, кинули виклик меркантилістським

поглядам, надали фундаментальне розуміння міжнародної торгівлі і заклали основу для сучасних теорій.

У 1776 році відомий англійський економіст А. Сміт обґрунтував необхідність вільної торгівлі на основі принципу порівняльних переваг. Теорія абсолютних переваг стверджує, що країни повинні спеціалізуватися на виробництві товарів, у яких вони мають абсолютну перевагу в продуктивності, тобто можуть виробляти ці товари з меншими витратами, ніж інші країни. Сміт підкреслював, що вільна торгівля допомагає отримати взаємну вигоду торговими партнерами через спеціалізацію та обмін.

Класична теорія порівняльних переваг, запропонована Д. Рікардо, припускає, що країни повинні спеціалізуватися на виробництві товарів і послуг, у яких вони мають нижчі альтернативні витрати, порівнюючи з іншими країнами. Торгуючи на основі порівняльних переваг, обидві сторони можуть одержати користь і досягти вищого загального рівня споживання.

Ця теорія підкреслює відмінності у відносній забезпеченості факторами виробництва та рівні продуктивності як визначальними елементами, що впливають на структуру торгівлі. Вона зосереджена на відмінностях в альтернативних витратах між країнами як основи для торгівлі і заклала основу для необмеженої вільної торгівлі.

На теорію Д. Рікардо вплинула промислова революція та поява ранньокапіталістичних економік. Вона стала відповіддю на панівні в той час меркантилістські ідеї, які виступали за державне втручання в торгівлю з метою накопичення багатства. До ключових факторів, що вплинули на її формування, можна віднести: історичні спостереження за спеціалізацією і торгівлею між країнами; емпіричні дані, які показують, що країни одержують вигоду від торгівлі, заснованої на різниці у витратах втрачених можливостей.

Неокласична теорія міжнародної торгівлі (XX століття). Неокласичні економісти спиралися на класичні теорії, включаючи математичну строгість і уточнюючи припущення, що дозволило вдосконалили розуміння міжнародної торгівлі.

Велика депресія призвела до глобального економічного спаду та зростання протекціоністських заходів, що сприяло розробці *теорії Е. Хекшера і Б. Оліна* для розуміння моделей торгівлі, заснованих на забезпеченості факторами виробництва. Теорія ґрунтується на забезпеченості капіталом і працею, їх впливі на порівняльні переваги та структуру торгівлі між країнами [2].

Вона була розроблена в період посилення глобалізації та лібералізації торгівлі. Значний вплив на її формування здійснило зростання мобільності капіталу та робочої сили, а також визнання міжнародних відмінностей у забезпеченості факторами виробництва.

Нові торговельні теорії (XX століття). Після Другої світової війни глобалізація та технологічні інновації сприяли появі теорій технологічних розривів, життєвого циклу товару, гравітаційної моделі, конкурентних переваг та інших для інтерпретації причин міжнародної торгівлі.

Теорія технологічних розривів Познера описує перевагу, яку має країна, що впроваджує нові продукти на ринку. Процес технологічних змін призводить до імітаційного розриву, який впливає на структуру міжнародної торгівлі [4].

Ця теорія виникла на перетині різних економічних, технологічних та інституційних сил, пропонуючи основу для розуміння складного взаємозв'язку між технологіями та торговельними потоками у світовій економіці.

Теорія життєвого циклу продукту заснована Р. Верноном у 1960-х роках припускає, що на структуру міжнародної торгівлі впливає життєвий цикл продукції. Спочатку нові продукти розробляються і виробляються в країні походження, потім, у міру зростання попиту, виробництво може бути перенесено в інші країни з нижчими виробничими витратами. Нарешті, коли продукт стає стандартизованим, виробництво може повернутися в країну походження або на інші високодохідні ринки.

Поряд з розподілом продукції на категорії (нова, зріла, стандартизована) та встановленням початкового контролю за ринком у передових країнах, теорія життєвого циклу продукту щодо торгівлі технологічною продукцією враховує як рівень відмінностей між продуктами, так і недосконаlostі ринку [9].

Виникнення теорії життєвого циклу у торгівлі було обумовлене потребою розуміння та оптимізації процесів виробництва, маркетингу та торгівлі товарів у змінному економічному середовищі. Вона пояснила інтернаціоналізацію виробництва, зростаюче значення інновацій та технологічних змін у формуванні моделей міжнародної торгівлі.

Гравітаційна модель торгівлі (Я. Тінберген, Х.Ліннеман та ін.) успішно пояснює більшість спостережуваних моделей торгівлі. Ця модель запозичена з фізики (фізична концепція гравітації), широко використовується в емпіричних дослідженнях для пояснення двосторонніх торговельних потоків. Вона стверджує, що торгівля між двома країнами є пропорційною до їхніх економічних розмірів (зазвичай вимірюється ВВП) і обернено пропорційно залежить від відстані між ними.

Гравітаційна модель широко використовується для прогнозування двосторонніх торговельних потоків і підкреслює важливість інших факторів, окрім порівняльних переваг, зокрема: географічна близькість, культурні зв'язки, транспортні витрати, торговельні угоди, економічна і політична стабільність країни у структурі міжнародної торгівлі.

Ретельне вивчення теоретичних основ гравітації у світовій торгівлі вказує на те, що модель адекватно відображає (80-90%) розширення масштабів торгівлі між країнами [6].

У 1970-х роках визнання ефекту масштабу та недосконалої конкуренції стимулювало розвиток нової теорії торгівлі.

Нова теорія торгівлі, розроблена у роботах П. Кругмана та Е. Хелпмана (1970-1980 роки) припускає, що країни можуть спеціалізуватися на виробництві певних товарів завдяки ефекту масштабу, навіть за відсутності значних відмінностей у наявності факторів виробництва, тобто будь-яких початкових порівняльних переваг. Вона включає в аналіз економію на масштабах, диференціацію продукції й недосконалу конкуренцію, пояснюючи існування внутрішньогалузевої торгівлі та важливість збільшення віддачі від масштабу в формуванні структури торгівлі.

Поява транснаціональних корпорацій, розвиток транспортних та комунікаційних технологій, а також зростання значення знань та інновацій були ключовими факторами, які вплинули на розвиток нової теорії торгівлі. Вона стала відповіддю на обмеження традиційних теорій у поясненні моделей торгівлі, що спостерігаються в реальному світі.

Нова теорія торгівлі вказує на недоліки традиційного фокусу на відмінностях у забезпеченості факторами виробництва, наголошуючи на економії від масштабу, недосконалій конкуренції та різноманітті продукції як рушійних силах торгівлі.

У 1980-х роках основна увага була зосереджена на глобальній конкурентоспроможності та галузевих кластерах, що призвело до формулювання моделі Портера для пояснення конкурентних переваг націй.

Теорія конкурентних переваг Портера (1990) виникла як відповідь на традиційні теорії міжнародної торгівлі такі, як теорія порівняльних переваг та теорія забезпеченості факторами виробництва, які зосереджувалися переважно на ролі факторів виробництва у визначенні структури торгівлі країни. Портер намагався створити більш комплексну концепцію, яка фокусується на ролі технологічного прогресу у формуванні міжнародної конкурентоспроможності. Його модель окреслює фактори, які сприяють технологічній перевазі країни та її здатності утримувати конкурентну перевагу на світових ринках, зокрема: технологічних інновацій, освіти, галузевої структури, державної політики, інфраструктури, глобальних контактів та співпраці у визначенні конкурентних переваг в міжнародній торгівлі. У результаті такої взаємодії формуються кластери, діяльність яких посилює конкурентні переваги країни [7].

Створюючи передумови для технологічного прогресу, країни можуть посилити свої можливості та позиціонувати себе для досягнення успіху на світовому ринку.

Теорія Портера з'явилася в контексті посилення глобалізації та зростання важливості міжнародної конкурентоспроможності. У цей час країни все частіше шукали шляхи підвищення своєї конкурентоспроможності на світових ринках.

Слід зазначити, що нові торговельні теорії еволюціонували з часом, відображаючи зміни в економічній думці, вдосконалення емпіричних методів та зрушення у світовій економіці. Вони продовжують допомагати науковцям досліджувати складність динаміки міжнародної торгівлі.

Сучасні теорії торгівлі (XXI століття) продовжують розвиватися, вбираючи в себе ідеї поведінкової економіки, теорії мереж та досягнення економетрики. Такі питання, як торговельні дисбаланси, глобальні ланцюги доданої вартості, торгівля послугами, права інтелектуальної власності, роль транснаціональних корпорацій, вплив глобалізації, торговельних угод, технологічного прогресу й інституційних чинників на структуру торгівлі та результати добробуту стали центральними в сучасних дискусіях.

Зі зростанням транснаціональних корпорацій та розвитком транспортних і комунікаційних технологій у XXI столітті спостерігається все більша фрагментація виробничих процесів через кордони, тому традиційні поняття порівняльних переваг були поставлені під сумнів.

Сучасні теорії є важливим підґрунтям для розуміння динаміки міжнародної торгівлі сучасності, зокрема:

- *теорія глобальних ланцюгів доданої вартості* зосереджується на розпорошеності етапів виробництва між країнами та ролі міжнародних комунікацій у формуванні торговельних моделей. Такі фактори, як аутсорсинг, офшоринг та міжнародні інвестиції відіграють значну роль в організації глобальних ланцюгів доданої вартості;

- *концепція глобальних виробничих ланцюгів Н. Коу* фокусується на складних мережах виробничих процесів, які охоплюють кілька країн і регіонів, що називаються глобальними виробничими ланцюгами або глобальними ланцюгами доданої вартості. У цій моделі різні етапи виробництва розподілені між різними країнами, кожна з яких спеціалізується на певних завданнях або компонентах кінцевого продукту;

- *концепція нової торговельної революції Г. Гамільтона* ґрунтується на традиційних теоріях торгівлі, але враховує вплив технологічного прогресу, зростання торгівлі послугами й правами інтелектуальної власності, розвиток глобальних ланцюгів постачання.

У ХХІ столітті потрібно запроваджувати більш реалістичні моделі, що включають питання політичної стратегії, макроекономічних поглядів, нерівності в теорії торгівлі [3].

Теорії міжнародної торгівлі мають довгу історію розвитку і були зумовлені різними чинниками (табл. 1). Одними з найбільш впливових є потреба пояснення та розуміння явищ міжнародної торгівлі, а також впливу торгівлі на економічний розвиток країн.

Таблиця 1. Історичні передумови появи теорій міжнародної торгівлі

Теорія	Історичні передумови
меркантилізм	колоніальна експансія, державна влада, золотовалютні резерви, накопичення багатства через експорт, національна могутність через домінування торгівлі
теорія абсолютних переваг	технологічний прогрес, поділ праці
Теорія порівняльних переваг	промислова революція, нагромадження капіталу, підвищення продуктивності, спеціалізація праці, поява капіталістичної економіки
модель Хекшера-Оліна	глобальна економічна криза, протекціонізм, безробіття, глобалізація, зростання мобільності капіталу та робочої сили
теорія технологічних розривів Познера	технологічний прогрес, зростання глобалізації, лібералізація торгівлі, зміни в порівняльних перевагах, глобальний поділ праці, ланцюги постачання
теорія життєвого циклу товару	технологічні інновації, розвиток транснаціональних корпорацій, зростання глобалізації
гравітаційна модель торгівлі	технологічний прогрес, емпіричні спостереження, доступність даних, розвиток економетричних методів, географічна близькість, потенціал ринку, культурні та історичні зв'язки
нова теорія торгівлі	економія від масштабу, недосконала конкуренція, зростаюча глобальна конкуренція, недосконалі ринки, зростання значення послуг та наукомістких галузей, інтеграція економік через торговельні угоди, зростання транснаціональних корпорацій та внутрішньогалузевої торгівлі
модель конкурентних переваг Портера	національна конкурентна перевага, галузеві кластери, глобалізація, технології, економіка знань
теорія глобальних ланцюгів доданої вартості	технологічний прогрес, глобалізація, ринкова інтеграція та конкуренція, лібералізація торговельних угод, міжнародний поділ праці, інновації та передача знань, інституційна підтримка
концепція глобальних виробничих ланцюгів	технологічний прогрес, лібералізація торгівлі, глобалізація, зростання транснаціональних корпорацій, державна політика
концепція нової торговельної революції	

Джерело: сформовано авторкою

До основних історичних передумов та вирішальних факторів, що сприяли еволюції теорій торгівлі з плином часу можна віднести: технологічний прогрес, глобалізацію, лібералізацію торгівлі, транснаціональні корпорації, економічні кризи та геополітичні події.

Кожна теорія виникала у відповідь на конкретний історичний та економічний контекст, відображаючи зміну динаміки світової торгівлі, мінливий економічний ландшафт і глобальні умови, а саме:

- спостереження за реальними торговельними моделями та даними спонукали економістів до вдосконалення та розробки нових теорій для кращого пояснення та прогнозування міжнародних торговельних потоків;
- розвиток транспортних і комунікаційних технологій спростив і здешевив участь у міжнародній торгівлі, що спонукало економістів досліджувати нові моделі, які враховують ці зміни;
- зростаюча інтеграція національних економік у світову економіку стимулювала інтерес до розуміння закономірностей і наслідків міжнародної торгівлі;
- дебати щодо комерційної політики, наприклад, щодо протекціонізму чи вільної торгівлі, спонукали економістів розробити теоретичні засади для оцінки впливу різних торговельних політик на економічний добробут і зростання;
- дослідження взаємозв'язку між торгівлею, спеціалізацією та економічним зростанням, спрямовані на розуміння оптимального розподілу ресурсів країни з метою досягнення сталого розвитку тощо.

Отже, поєднання цих факторів змінило характер світової торгівлі, підкресливши важливість взаємозалежності, інновацій та політичних механізмів у забезпеченні розвитку в сучасній глобальній економіці.

Таким чином, сучасні теорії міжнародної торгівлі сформувалися під впливом історичних подій, емпіричних спостережень, теоретичних розробок та політичних рішень. Ці теорії дають цінне уявлення про детермінанти торговельних моделей та вплив торгівлі на економічний добробут і розвиток країн.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Протягом історії теорії міжнародної торгівлі віддзеркалювали економічний та політичний контекст свого часу, формуючи політику та впливаючи на глобальні торговельні моделі. Теорії міжнародної торгівлі відіграли важливу роль у прийнятті політичних рішень та проведенні торговельних переговорів.

Постійний розвиток цих теорій підкреслює складність міжнародної торгівлі та важливість міждисциплінарних підходів до розуміння її динаміки. Оскільки економіка продовжує розвиватися, ці теорії, ймовірно, будуть і надалі розширюватися, вдосконалюватися та адаптуватися до нових викликів і можливостей у глобальній економіці.

Подальші дослідження можуть стосуватися механізмів та впливу новітніх технологій таких, як штучний інтелект, Інтернет речей, блокчейн та нових форм торгівлі, зокрема послуг та інтелектуальної власності на структуру та обсяги торгівлі.

Література

1. Choudhary P. Modern Theory of International Trade: Features, Assumptions & Criticisms. *Microeconomicsnotes*. 2018. URL: <https://www.microeconomicsnotes.com/international-trade/modern-theory-of-international-trade-features-assumptions-criticisms/16186> (дата звернення: 12.04.2024).

2. Hariharan Y. Modern theory of international trade. *Ipleaders*. 2022. URL: <https://blog.ipleaders.in/modern-theory-of-international-trade/> (дата звернення: 12.04.2024).

3. Kumar V., Sharma S., Sehgal S. & Jakhar B. Literature Review on Theories of International Trade and Policies Behind Modern World Trade. *Journal of Indonesian Applied Economics*. 2023. № 11(2). pp. 75-83. DOI: 10.21776/ub.jiae.2023.011.02.6

4. Saravanamutthu J. A Survey of the Evolution of International Trade Theories. *IOSR Journal of Economics and Finance (IOSR-JEF)*. 2019. № 10(6). pp.66-70.
5. Uddin G. E. A Critique of Modern Theories of Trade. *Electronic Journal*. 2021. January. URL: <https://www.researchgate.net/publication/350152985> (дата звернення: 12.04.2024). DOI:10.2139/ssrn.3763875
6. Буртняк І.В., Гутник М.М. Гравітаційна модель аналізу міжнародної торгівлі України та ЄС. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. №10(24). С. 387-394.
7. Венгерська Н., Лубенець І. Ретроспектива теорій міжнародної торгівлі. *Економічний простір*, 2021. № 175. С. 19-22. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/175-3>
8. Онищенко В. Політекономічний контент теорії міжнародної торгівлі. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2021. № 5. С. 48-65. DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(118\)03](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(118)03)
9. Панченко В. Г. Вплив еволюційних змін у теорії міжнародної торгівлі на економічну політику країн. *Економіка та держава*. 2017. № 9. С. 52–57.

References

1. Choudhary, P. (2018), “Modern Theory of International Trade: Features, Assumptions & Criticisms”, *Microeconomicsnotes*, available at: <https://www.microeconomicsnotes.com/international-trade/modern-theory-of-international-trade-features-assumptions-criticisms/16186> (Accessed 12.04.2024).
2. Hariharan, Y. (2022), “Modern theory of international trade”, *Ipleaders*, available at: <https://blog.ipleaders.in/modern-theory-of-international-trade/> (Accessed 12.04.2024).
3. Kumar, V., Sharma, S., Sehgal, S. and Jakhar, B. (2023), “Literature Review on Theories of International Trade and Policies Behind Modern World Trade”, *Journal of Indonesian Applied Economics*, vol. 11(2), pp. 75-83. DOI: 10.21776/ub.jiae.2023.011.02.6

4. Saravanamutthu, J. (2019), "A Survey of the Evolution of International Trade Theories", *IOSR Journal of Economics and Finance*, no. 10(6), pp. 66-70.
5. Uddin, G. E. (2021), "A Critique of Modern Theories of Trade", *Electronic Journal*, January, available at: <https://www.researchgate.net/publication/350152985> DOI:10.2139/ssrn.3763875 (Accessed 12.04.2024).
6. Burtnyak, I.V. and Gutnyk, M.M. (2023), "Gravity model of analysis of international trade between Ukraine and the EU", *Scientific innovations and advanced technologies*, vol. 10(24), pp. 387-394.
7. Vengerska, N. and Lubenets, I. (2021), "Retrospective of theories of international trade", *Economic Space*, vol. 175, pp. 19-22. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/175-3>
8. Onishchenko, V. (2021), "Political and economic content of the theory of international trade", *Foreign trade: economics, finance, law*, vol. 5, pp. 48-65. DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(118\)03](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(118)03)
9. Panchenko, V. (2017), "The impact of evolutionary change in the theory of international trade on the economic policy of countries", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 9, pp. 52-57.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2024 р.